Cyklistický náučný chodník Nivou Moravy

Kraje:	Bratislavský a Trnavský
Okresy:	Bratislava IV, Malacky a Senica
Geomorfologická jednotka:	Borská nížina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územia:	Chránená krajinná oblasť Záhorie, chránený areál Devínske alúvium Moravy, národná prírodná rezervácia Horný les a národná prírodná rezervácia Dolný les
Prístup:	bus MHD Bratislava (Devín), Hrad Devín a pešo 0,4 km na juhozápad k rieke Morave; bus MHD Bratislava (Devínska Nová Ves), Pri Sandbergu; bus: Stupava, Vysoká pri Morave, Záhorská Ves, Suchohrad, Gajary, Veľké Leváre, Malé Leváre, Veľké Leváre alebo Moravský Svätý Ján; vlak: Devínska Nová Ves, Devínske Jazero, Veľké Leváre alebo Moravský Svätý Ján
Východisko:	Bratislava-Devín, nábrežie Moravy pri jej ústí a pamätníkoch
Trasa:	Bratislava-Devín – Devínska Nová Ves – Vysoká pri Morave – Záhorská Ves – Suchohrad – Gajary – Malé Leváre – Veľké Leváre – Moravský Svätý Ján, hraničný prechod Slovensko/Rakúsko
Dĺžka a prevýšenie:	80 km (najdlhší náučný chodník na Slovensku), prevýšenie 45 m
Čas prechodu:	individuálny podľa dĺžky trasy
Počet zastávok:	39

Náročnosť:	nenáročný terén i orientácia, náročný z hľadiska dĺžky

Zameranie chodníka: prírodovedné, kultúrno-historické, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, cyklistický, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník prechádza sčasti spoločne s cyklotrasou „Moravská cyklistická cesta“.

Rok otvorenia: 1996 úsek Devín – Vysoká pri Morave, 2000 úsek Malé Leváre – Veľké Leváre, 2004 úsek Vysoká pri Morave – Moravský Svätý Ján

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave, avšak niektoré informačné panely sú zničené a postupne sa obnovujú.

Textový sprievodca: Náučný chodník nivou Moravy Devín – Moravský Svätý Ján (2004); na stránke autora chodníka sú verejne dostupné náhľady informačných panelov > .PDF

Kontakt: Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie, Podunajská 24, 821 06 Bratislava, tel. 02 / 4552 4019 alebo 02 / 4564 0201

Poznámky: (1) Náučný chodník je prístupný iba mimo povodňových situácií na rieke Morave (vtedy sú časti chodníka zaplavené). (2) Pozor na sezónnu aktivitu kliešťov a komárov! (3) Informačné panely (ani prvý pod hradom Devín) neobsahujú názov náučného chodníka, resp. v plánoch na paneloch je označený len ako Cyklistický náučný chodník.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie (po častiach).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Niva dolného toku Moravy. Územie Dolnomoravskej nivy – geomorfologickej jednotky v západnej časti Borskej nížiny medzi Moravským Svätým Jánom a Devínom pozdĺž slovensko-rakúskej hraničnej rieky Moravy – predstavuje jednu z mála zachovaných mokradí v rámci strednej Európy. Preto je súčasťou Chránenej krajinnej oblasti Záhorie a rámci nej najcennejšie časti sú vyhlásené ako maloplošné zvlášť chránené územia na ochranu inundačného pásma rieky Moravy s jej ramennou sústavou, lúčnych, močiarnych a lesných spoločenstiev (**chránený areál Devínske alúvium Moravy**, vyhlásený v roku 1999), komplexov lužných lesov s výskytom ojedinelých vodných a močiarnych druhov rastlín a živočíchov, najmä vodného vtáctva (národná prírodná rezervácia Horný les, národná prírodná rezervácia Dolný les) či slatinnej vegetácie s vedecky významnými rastlinnými spoločenstvami a reliktnými a vzácnymi druhmi rastlín (národná prírodná rezervácia Abrod). Zaplavované lúky nivy dolnej Moravy predstavujú najväčší komplex kvetnatých vlhkých lúk na Slovensku. Napr. pri Devínskej Novej Vsi či Vysokej pri Morave sú stanovišťom vzácneho plamienka celistvolistého (*Clematis integrifolia*). Lúky sú zdrojom potravy pre bociany biele, hniezdiace na mohutných duboch na rakúskom brehu Moravy pri Marcheggu v jednej z najväčších stredoeurópskych kolónií. V lužných lesoch nájdeme slimáka škvrnitého a hojná je i jantárovka veľká. V tôňach a v mŕtvych ramenách žije celý rad mäkkýšov, ako napr. kotúľka veľká, vodniak vysoký alebo močiarka podunajská, a žiab, napr. skokan zelený, kunky, rosnička zelená a oba druhy ropúch – bradavičnatá a

zelená. Všade tam, kde nachádza dostatok žiab, sa vyskytuje užovka obojková. Užovku fŕkanú nájdeme len pri rieke, pretože sa živí výlučne rybami. Pozoruhodný je výskyt suchomilnej užovky hladkej, ktorá sa sfarbením podobá vretenici (tie však pri Morave vôbec nežijú). Posledným druhom hada, ktorého tu môžeme spozorovať je vzácna užovka stromová – náš najväčší had, dlhý až 1,5 m. Unikátnosť územia v rámci Európy dokumentuje jeho zaradenie medzi medzinárodne významné mokrade – niva Moravy je ramsarskou lokalitou (od roku 1991 rakúska a od 1993 aj slovenská časť). Niva Moravy spolu s východne priľahlými územiami predstavuje významné vtáčie územie Záhorské Pomoravie, v ktorom je viacero samostatných území európskeho významu, napr. Devínske Jazero, Rozporec, Šmolzie, Bencov vrch, Bogdalický vrch, Morava, Ciglát, Kačenky (obe tieto kategórie sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Devín a **národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla >** info pozri v textoch k náučnému chodníku Národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla

Národná prírodná pamiatka Devínska hradná skala. Chránené územie vyhlásené v najjužnejšom cípe Malých Karpát v Devíne v roku 1985 na ochranu bralnej časti devínskeho hradného vrchu ostro vystupujúceho z dunajsko-moravskej nivy medzi parkoviskom a ústím Moravy do Dunaja so skalnými stenami vysokými až 70 m včítane plošiny horného hradného paláca, ktoré sú významnou geologickou i botanickou a zoologickou lokalitou. Geologicky bralo tvorí južný okraj obalovej série kryštalinika Malých Karpát s mezozoickými dolomitmi, zlepencami i vápencami so zreteľnými známkami tektonických porúch a nálezmi fosílií. Pamiatka je súčasťou plošne rozsiahlejšieho rovnomenného územia európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000).

Devínska Nová Ves. Mestská časť Bratislavy v jej severozápadnej časti medzi úpätím Devínskych Karpát, riekou Moravou a dolným tokom riečky Mláky. Na dvoch návršiach nad moravskou nivou v lokalite Slovinec stáli v 9. storočí dve mohutné veľkomoravské pevnosti. Prvá písomná zmienka o Devínskej Novej Vsi pochádza približne z roku 1451. Patrila devínskemu panstvu. Usadili sa tu aj Chorváti a v 16. storočí sa obec spomína ako Chorvátska Nová Ves. Okrem grófov zo Svätého Jura a Pezinka tunajšie majetky vlastnili aj rehole bratislavských uršulínok a jezuitov a mariánskych paulínov. Pracovala tu vápenka, lom na piesok. Na začiatku 19. storočia po moste cez Moravu prešli po obsadení Rakúska napoleonské vojská a pri postupe na Bratislavu Devínsku Novú Ves spustošili. Od roku 1848 obcou viedla prvá železničná trať Uhorska, spájajúca Gänserndorf (a Viedeň) a Bratislavu. V roku 1870 začal pracovať kameňolom a tehelňa. V roku 1974 sa severne od obce začal budovať automobilový závod (BAZ, dnes Volkswagen), čím sa začal mohutný sídelný rozvoj. Z centra mestskej časti vedie od roku 2012 ponad meander Mláky v jej ústí a rieku Moravu Cyklomost slobody k zámku Hof v Schloßhofe – osade mestečka Engelhartstetten – v Dolnom Rakúsku.

Vysoká pri Morave. Obec na rieke Morave na juhozápadnom okraji Borskej nížiny. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1271. V stredoveku bola poddanskou obcou pajštúnskeho, resp. stupavského panstva. V 16. storočí sa v nej usadili chorvátski kolonisti. Rieka Morava bola zdrojom obživy (rybolov, rakárstvo) a príjmu z vyberania mýta za prevoz cez rieku. Okrem toho sa obyvateľstvo venovalo poľnohospodárstvu – sezónne aj v susednom Dolnom Rakúsku –, včelárstvu a výrobe úžitkových predmetov z tŕstia. Od roku 1953 sa v katastrálnom území obce ťaží zemný plyn. K významným pamiatkam patria rímskokatolícky kostol sv. Andreja, pôvodne barokový z roku 1669, koncom 19. storočia neorománsky prestavaný podľa projektu staviteľa Alexandra Feiglera, a pomník padlým občanom v prvej svetovej vojne z roku 1930.

Národná prírodná rezervácia Horný les a obec **Záhorská Ves >** info pozri v texte o náučnom chodníku Záhorská Ves

Suchohrad. Neveľká obec severne od Záhorskej Vsi, tiež pri rieke Morave na okraji Borskej nížiny. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom a rybolovom. Patrilo pod panstvo Plaveckého hradu,

ktorý mal v 14. storočí vo vlastníctve Stibor zo Stiboríc, neskôr ho vlastnili o. i. grófi zo Sv. Jura a Pezinka a Pálffyovci. Začiatkom 16. storočia prichádza chorvátske obyvateľstvo, utekajúce pred Turkami. V obci stojí nový rímskokatolícky kostol z roku 1935. Severovýchodne od obce si gróf Karol Pálffy vo svojom poľovnom revíre, ktorý bol známy v celej župe, vybudoval v roku 1780 majer, ktorý dodnes nesie jeho meno – Karolov dvor. Zachovali sa len časti budov panského sídla, dobové pivnice a zamurovaná vstupná brána s pálffyovským znakom (jeleňom).

Gajary. Obec na západe Borskej nížiny severozápadne od Malaciek. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1373. V jej blízkosti boli brody cez rieku Moravu. Narodil sa tu maliar Dominik Skutecký (1849 – 1921), ktorý pôsobil v Mníchove, Benátkach či Viedni. K pamiatkam patria: barokový rímskokatolícky kostol zvestovania Pána z roku 1680 a viacero kaplniek (z rokov 1690 – 1856). V blízkosti – za riekou Moravou na Moravskom poli pri obci Dürnkrut – sa odohrala 26. augusta 1278 bitka medzi rímskym kráľom Rudolfom I. Habsburským a českým kráľom Přemyslom Otakarom II., ktorá mala tragické a ďalekosiahle následky nielen pre českého panovníka a jeho krajinu.

Malé Leváre > info pozri v texte o náučnom chodníku Malé Leváre

Veľké Leváre a **národná prírodná rezervácia Abrod >** info pozri v texte o náučnom chodníku v obci Veľké Leváre

Moravský Svätý Ján. Obec na Borskej nížine juhozápadne od Senice a asi 5 km na východ od sútoku Dyje a Moravy – trojhraničného bodu Slovenska, Česka a Rakúska – a cestného hraničného prechodu do Rakúska. Najstaršia písomná zmienka o obci je z roku 1449. V 15. storočí patrila Révayovcom, neskôr grófom z Pezinka a Sv. Jura a Czoborovcom z hradu Ostrý Kameň. V 16. storočí sa do obce prisťahovali habáni. K najvýznamnejším pamiatkam patrí rímskokatolícky farský kostol sv. Jána Krstiteľa (1851), habánska kaplnka narodenia Pána (1839) a barokový Zichiho kaštieľ z roku 1866, ktorý neskôr vlastnil a po požiari obnovil barón Hirsch, potom do roku 1917 princ K. F. Hohenlohe a dnes slúži sociálnym účelom.

Vogel.schau.plätze Hohenau-Ringelsdorf. Územie rybničnej sústavy južne od Hohenau an der March v Rakúsku bezprostredne za slovensko-rakúskou hranicou sprístupnené pre verejnosť na pozorovanie až 230 druhov vodného vtáctva s možnosťou návštevy od júla do októbra vo štvrtok až nedeľu jedinej verejnosti prístupnej stanice na krúžkovanie vtákov v Rakúsku. Prehliadky so sprievodcom od mája do októbra v sobotu o 17:00 h a v nedeľu o 8:00 h (dĺžka 3 h).

Bunkre pozdĺž hranice s Rakúskom, resp. dolného toku Moravy. Sú súčasťou pevnostného systému vybudovaného v rokoch 1935 – 1938 na hraniciach Československej republiky s Nemeckom, Rakúskom, Maďarskom a Poľskom a miestami aj vo vnútrozemí ako ochrana pred možnou agresiou susedných krajín. Opevnenie patrilo k najdokonalejším európskym pevnostným sústavám a je dnes unikátnou stavebno-technickou pamiatkou. Tvorili ho: objekty ľahkého opevnenia vz. 36 a vz. 37 (tzv. ropíky – podľa ROP = Riaditeľstva opevňovacích prác; spolu cca 9 600 objektov v celom Československu, z toho asi 1 800 na Slovensku), objekty ťažkého opevnenia, delostrelecké tvrdze a systémy protipechotných a protitankových prekážok medzi jednotlivými ťažkými objektmi. Po prijatí podmienok Mníchovskej dohody bola väčšina postavených objektov odstúpená v prospech nacistického Nemecka, opevnenie stratilo svoj význam a nebolo nikdy použité na svoje účely. Dolný tok rieky Moravy v úseku Devín – Kúty bol ľahkými objektami súvisle opevnený po pripojení Rakúska k Nemecku. Dnes tu nájdeme asi 150 objektov v úsekoch: Devín, Zohor, Jakubov, Gajary a Moravský Sv. Ján. Okrem toho boli zvlášť opevnené brody cez rieku (Devínska Nová Ves, Marchegg, Vysoká pri Morave, Záhorská Ves, Suchohrad, Gajary, Prievoz a Moravský Sv. Ján) zaujímavými objektmi, napr. pod železničným mostom Devínska Nová Ves – Marchegg je dvojposchodový štvorstrieľňový ropík ako jediný v opevnení ČSR, v Suchohrade sú dvojposchodové ropíky (spodné poschodie je nebojové), čo súvisí zrejme s ich polohou v protipovodňových hrádzach. Zaujímavosťou sú aj povodňami narušené,

naklonené, ropíky.

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Záhorie. Je prvou nížinnou chránenou krajinnou oblasťou na Slovensku. Zriadená bola v rámci **Borskej nížiny** v roku 1988 v dvoch samostatných areáloch, z ktorých každý má celkom odlišné prírodné podmienky. Jej západná časť pozdĺž rieky Moravy medzi Devínskym Jazerom – lokalitou západne od Stupavy – a tokom Myjavy nad ústím juhozápadne od Kútov predstavuje krajinu formovanú veľkou riekou so širokou nivou, agradačným valom a riečnymi terasami (len v oblasti medzi obcami Láb a Jakubov v tejto časti CHKO na pririečnu krajinu nadväzuje neveľké územie s viatymi pieskami a borovicovými lesmi). Zaplavované lúky na nive Moravy so zachovalou pestrou kvetenou nemajú na Slovensku svojim rozsahom obdobu. Lúky striedajú lužné lesy s drevinovým zložením blízkym pôvodným lesom. V území sú riečne ramená či ich zvyšky (jazerá) a mokrade, ktorých rozsah kolíše v priebehu roka podľa výšky hladiny Moravy. Bohaté biotopy hostia rozmanité rastlinné a živočíšne druhy najmä viazané na vodu. Raritou sú porasty plamienka celistvolistého (*Clematis integrifolia*) s plochou aj niekoľko km^2. Druhá, severovýchodná, časť CHKO zaberá centrálnu časť Boru v západnom a severnom okolí Lakšárskej Novej Vsi, kde prevláda eolický reliéf s pieskovými valmi (dunami) a pokrovmi a zamočiarenými medzidunovými depresiami. To podmieňuje mozaikovitú vegetačnú pokrývku: pieskové výsušné substráty pokrývajú borovicové lesy a močiare medzi dunami svojrázne slatinné lesné či nelesné spoločenstvá s reliktnými druhmi z chladnejších klimatických dôb. Živočíšstvo tu reprezentujú hlavne teplo- a suchomilné druhy, napr. mravcolevy a dudky. Časť CHKO pozdĺž rieky Moravy je súčasťou plošne väčšieho chráneného vtáčieho územia Záhorské Pomoravie, na území oboch častí CHKO sú desiatky území európskeho významu (obe tieto kategórie tvoria sústavu Natura 2000). Bezprostredné okolie rieky Moravy (aj mimo územia CHKO) aj s priľahlými lužnými lesmi sú vyhlásené za medzinárodne významnú mokraď (ramsarskú lokalitu) Niva Moravy.

Názvy informačných panelov

1. Sútok Moravy a Dunaja
2. Zaplavované jazerá pri Devíne
3. Xerotermné rastlinné spoločenstvá
4. Veľkomoravské hradiská na Devíne a v Devínskej Novej Vsi
5. História Devínskej Novej Vsi
6. Rieka Morava
7. Slovensko-avarské pohrebiská
8. Fauna Nivy Moravy
9. Ryby rieky Moravy
10. Devínske jazero
11. Mŕtve ramená
12. Regulácia rieky
13. Prečo je potrebné zachovať zaplavované lúky
14. Vtáky nivy Moravy
15. Lužné lesy
16. Ochrana prírody
17. Ľudia a rieka
18. Obec Láb
19. Obec Vysoká pri Morave
20. Národná prírodná rezervácia Horný les
21. Obec Záhorská Ves
22. Obec Suchohrad

23. Obnova a obhospodarovanie lúk
24. Život pod vodnou hladinou
25. Obec Gajary
26. Ropa a zemný plyn – čierna krv zeme
27. Príroda nivy Moravy pre desať tisícročiami
28. Rieka Rudava
29. Vojenské opevnenia
30. Obec Malé Leváre
31. Habánsky dvor
32. Obec Veľké Leváre
33. Kaštieľ
34. Netopiere
35. Prievoz
36. Bobor
37. Obnova vodnej hladiny v Cigláte
38. Zhromaždiská divých husí
39. Obce Moravský Svätý Ján a Sekule

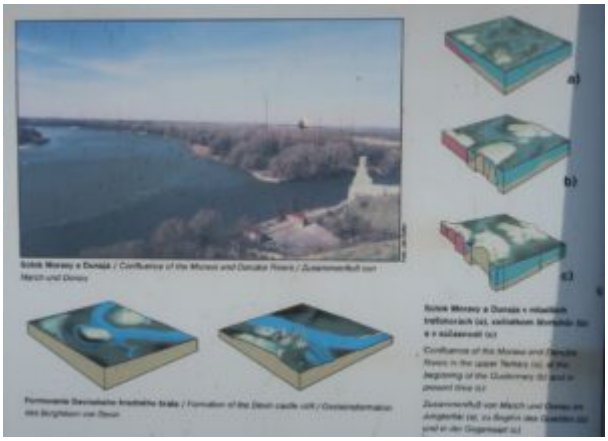
Informačné panely v teréne neobsahujú názov náučného chodníka.

DEVÍNSKÁ NOVÁ VES - Vápenic

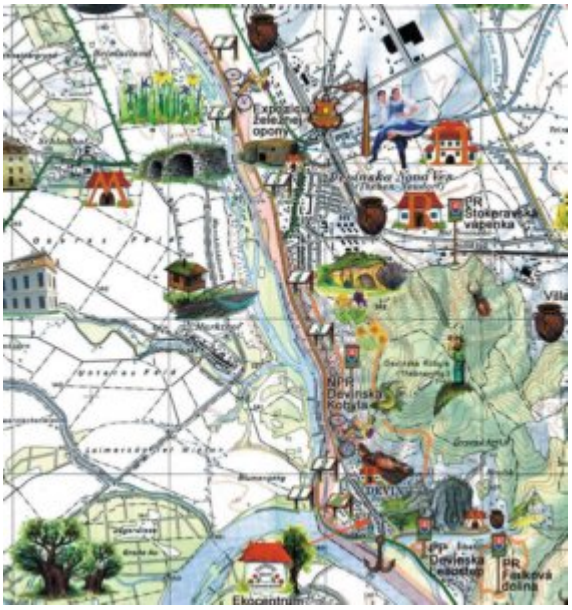

Malé Leváre

31

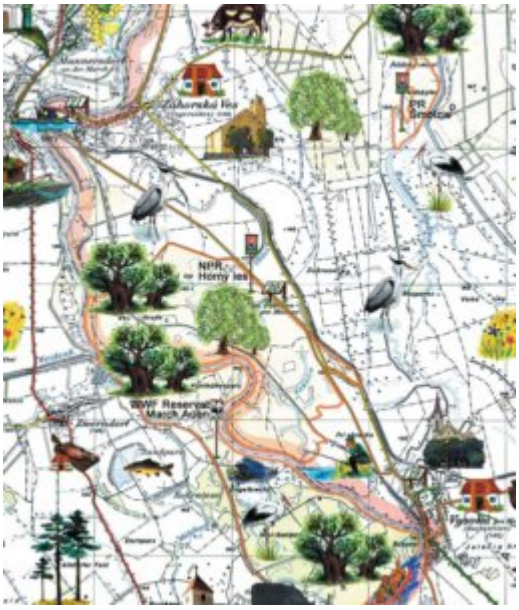

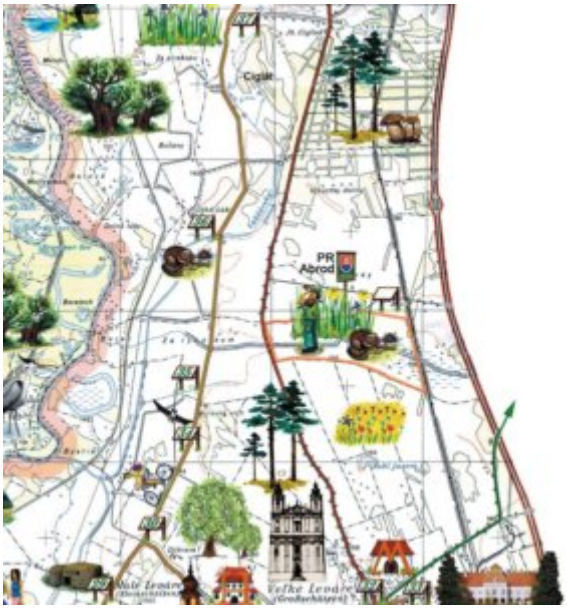

Malacky
BRATISLAVA
MAPY.CZ

Expozícia železnej opony
PR Stoberavská vápenka
NPR Devínska Kobyla
PR Devínska skalnatá
PR Paskova dolina
Ekocentrum

NPR Dolný les
MARCHEGG

PR Smolo
NPR Horný les

PR Abrod
CHA Starý rybník

PR Abrod